

SPEECH JAN VAN ZANEN

ALV VNG

14 juni

Groningen

In 1951 schreef de Amerikaanse sciencefictionschrijver Isaac Asimov een verhaal met de intrigerende titel: *Broedt daar een mens...?*

Het verhaal gaat over een wetenschapper die ervan overtuigd is dat de wereld, dat de ontwikkeling van de mensheid, niets meer is dan een wetenschappelijk experiment van *aliens*.

Een petrischaaltje vol krioelende mensjes waar de aliens op gepaste afstand op neerkijken en die ze kunnen bestuderen en manipuleren.

Richting succes en richting hun eigen ondergang.

Zonder autonomie, zonder zelfbeschikking, overgeleverd aan een hogere macht.

De afgelopen jaren snapte ik soms hoe die wetenschapper zich voelde...

Soms leek het wel alsof we als gemeenten, als VNG, niet meer waren dan de lange arm, de uitvoerders en handhavers van het beleid van de rijksoverheid.

Niet meer dan een weg te wuiven wensenlijstje, niet meer dan een kostbare claim. Geen goed gevoel en zeker geen werkelijkheid.

Want de werkelijkheid is dat gemeenten de moleculen zijn van onze samenleving; de essentiële elementen die het bouwwerk dat Nederland is bij elkaar houden.

Want mensen leven niet in een vacuüm, maar in een huis, aan een straat, in een wijk, in een dorp of stad.

Gemeenten geven mensen een huis en een thuis.

Daarom zijn gemeenten de overheden die het dichtst bij de burgers komen.

Wij horen en zien wat er moet en kan.

Wat mensen willen en nodig hebben.

Bestaanszekerheid, leefbaarheid, een toekomst

Bekwaamheid, betrokkenheid, betrouwbaarheid.

Maar dat kunnen we alleen leveren als gemeenten ook krijgen wat wij nodig hebben: de structurele financiële ruimte om te investeren.

Voldoende geld voor de energietransitie, voor veiligheid en infrastructuur, betaalbare woningen en een dekkend stelsel van jeugdzorg.

Voldoende middelen om de ambities van het kabinet, van het rijk, te realiseren.

Want dat is onze taak: zorgen dat alles wat bedacht en beloofd wordt ook werkelijk gebeurt.

Dat is niet makkelijk, want het rijk wil steeds meer van gemeenten.

Steeds meer waar steeds minder tegenover staat: minder geld, minder ruimte, minder zekerheid.

Zorgen dat we die paradox oplossen, zorgen dat we die tendens keren, dat is waar de VNG voor staat.

Dat is waar ik me de afgelopen acht jaar met hart en ziel, samen met velen van u, en soms een paar stevige teksten, voor heb ingezet.

En dat heeft gelukkig ook veel opgeleverd.

Resultaten waar we samen trots op kunnen zijn.

Zo hebben gemeenten meer middelen voor de jeugdzorg gekregen, omdat we het lef hebben gehad om een arbitragezaak aan te spannen die we op alle punten gewonnen hebben.

Ook is het gelukt om de opschalingskorting meerdere jaren te bevrozen en tot 2025 goede afspraken te maken over de gemeentelijke financiën, met dank aan de fondsbeheerders.

Het gemeentefonds is op dit moment goed gevuld, maar na 2026 slaat de onzekerheid weer toe.

Ook de Voorjaarnota van het kabinet geeft helaas geen zicht op beter.

Geen zicht op duidelijkheid op de langere termijn; duidelijkheid die we nodig hebben om ons werk te doen.

Omdat we niet steeds het ene gat met het andere willen vullen, omdat we niet van het ene probleem naar het andere willen struikelen.

Dan denk ik bijvoorbeeld aan de opvang van asielzoekers – en ik ben in dit gezelschap vast niet de enige...

Zou het niet beter zijn om met een structurele oplossing te komen en gemeenten de kans te geven om een werkbare en duurzame relatie op te bouwen met het COA?

Het is een goed maar pijnlijk voorbeeld van hoe het gaat, maar niet langer mag gaan: wij kiezen niet voor pleisters plakken maar voor structurele, lange termijn oplossingen.

Zodat we niet bij iedere stap naar voren de kans lopen om in een kuil te vallen.

Om een duidelijk beeld te krijgen van hoe het beter kan en moet, hebben we besloten een Taskforce Taken en Middelen in te stellen.

Deze taskforce met mensen met enige afstand tot de dagelijkse politiek en onder voorzitterschap van Alexander Rinnooy Kan, zal in kaart brengen hoe taken zich verhouden tot de structurele middelen.

U hoort er zo snel mogelijk meer over.

De Voorjaarsnota is ook teleurstellend op een ander gebied, op een ander punt dat voor de VNG, voor gemeenten heel belangrijk is: de ruimte krijgen om mee te praten over beleid en uitvoering.

Want op dat punt staat het kabinet een beetje in de alien-stand en lijkt niet altijd te beseffen dat we samen voor dezelfde opgave staan, dezelfde verantwoordelijkheid hebben: zorgen voor een land waar mensen hun beste leven kunnen leiden.

Samen zijn we dé overheid.

Zeker in de ogen van onze inwoners.

Dus geen aliens met een petrischaaltje.

Dus niet alleen u vraagt en wij draaien.

Maar meer samen optrekken, de onderlinge banden versterken en een scherpere focus kiezen.

Samen een stap naar voren zetten.

Met het rijk, maar zeker ook met de provincies en de waterschappen.

En door als gemeenten beter en meer samen te werken in de regio.

Dat is ook de conclusie van het rapport 'Elke regio telt', dat twee maanden geleden uitkwam.

In dat rapport roepen de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur, de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving en de Raad voor het Openbaar bestuur, het kabinet op om zijn regionaal beleid te wijzigen.

Niet alleen de regio's versterken die al sterk zijn, maar alle regio's in Nederland.

Want het gaat niet alleen om economisch rendement, het gaat om kansengelijkheid, om het gelijktrekken van de steeds grotere verschillen die ontstaan op het gebied van zorg, onderwijs, infrastructuur en werkgelegenheid.

Die oproep, dat advies sluit naadloos aan bij onze nieuwe verenigingsstrategie waarin we werken aan een sterke lokale bestuurslaag die niet alleen in de pas loopt met het rijksbeleid maar ook zelf initiatieven neemt en kan nemen.

Effectieve regionale samenwerking is daarbij een belangrijk instrument.

Als het gaat om kansengelijkheid, om het stellen van het algemeen belang voor het eigenbelang, moeten we ook de hand in eigen boezem steken.

Ook binnen gemeenten, in onze colleges en raden moet het algemeen belang hét richtsnoer zijn van ons handelen.

Want dat is toch waar we allemaal naar streven, waar we allemaal iedere dag hard voor werken: ons werk zo goed mogelijk doen.

Voor onze inwoners.

Werk om trots op te zijn.

Een trots die we delen binnen de VNG.

Dat voel ik altijd tijdens deze congressen en al die andere bijeenkomsten en netwerken waar we elkaar ontmoeten en ervaringen delen.

Samen hebben we van de VNG een trotse en sterke vereniging gemaakt.

Dat zag ik de afgelopen acht jaar als mijn opdracht.

Want je kunt wel van alles willen, je kunt wel reiken naar de maan, maar het is ook betekenisvol dat we samen een betekenisvolle club vormen.

Een vereniging waar niemand in overheidsland omheen kan.

En die positie, die kracht, die is niet alleen goed voor ons, voor de bestuurders en medewerkers van de gemeenten, maar vooral voor onze inwoners.

Want dat petrischaaltje vol krioelende mensjes: dat is ons huis en ons thuis.